

MYKOLAS KLEOPAS OGINSKIS

(1765–1833)

SVARBIAUSI GYVENIMO FAKTAI IR DATOS

PARENGĖ DANUTĖ MUKIENĖ IR VYTAS
RUTKAUSKAS

Mykolo Kleopo Oginskio (1765–1833) portretas. Dailininkas Fransua Ksavjė Fabras (1766–1837). Paveikslas saugomas Lietuvos dailės muziejuje

Kompozitorius, diplomatas kunigaštis Mykolas Kleopas Oginskis gimė 1765 m. rugsėjo 25 d. Guzove (Lenkija), netoli Varšuvos. Jo tėvas – Andrius Oginskis (1740-04-13–1787-09-12) buvo Aš-

menos, Guzovo, Kadarijos, Mockų, Platelių seniūnas, Seimo narys (nuo 1758 m.), ypatingasis pasiuntinys Peterburge (1769), Vienoje (1771–1772, 1774), LDK referentas (1771), LDK didysis kancleris (1773), Trakų kaštelionas, Abiejų Tautų Respublikos (ATR) senatorius (1778), Trakų vaivada (1783).

Motina – Paulina Šembek, Bresto seniūno, generaladjudanto Marko Šembek dukra.

M. K. Oginskis išsilavinimą gavo tėvų namuose. Jį mokė žymūs ano meto pedagogai, muzikai. 1786 m. M. K. Oginskis kaip Trakų vaivadijos atstovas buvo išrinktas į Abiejų Tautų Respublikos (ATR) Seimą. Jam pavesta tikrinti Lenkijos Karalystės išdo sąskaitas. M. K. Oginskis buvo išrinktas į LDK išdo komisijos nariu. Jis vadovavo Lietuvos-Rusijos pasienio nuo Palangos iki Bresto muitinių tarnybų patikrinimo komisijai. Užbaigus jai darbą, parengė detalius pasienio topografinius žemėlapius. Išsiaiškino ir Seime paviešino bei blokavo neteisėtą išdo monetų kaldinimą, kuris buvo vykdomas Rusijos pasiuntinybės nurodymu.

M. K. Oginskiui buvo lemta gyventi tuo laikotarpiu, kai Rusija ir Austrija įsitraukė į karą su Turkija (1787 m.), prasidėjo Švedijos ir Rusijos karas (1788 m.), darbą pradėjo Ketverių metų (Konstitucinis) Seimas (1788 m. spalio 6 d.) – M. K. Oginskis 1788–1792 m. buvo šio Seimo narys.

1788 m. už nuopelnus valstybei M. K. Oginskiui įteiktas Šv. Stanislovo ordinas.

1789 m. gegužės 17 d. M. K. Oginskis pirmą kartą vedė – jo žmona tapo Ciechanovo vaivados Antonio Lasockio dukra Izabelė Lasocka (1778–1833). Iš pirmosios santuokos M. K. Oginskis turėjo du vaikus: Tada Antaną (1800–1884) ir Pranciškų Ksaverą (1801–1837).

1789-aisiais, kai Rusija iš ATR atitraukė savo kariuomenę, M. K. Oginskis buvo paskirtas Lietuvos kardininku, o 1790 m. kovo 20 d. – ypatinguoju pasiuntiniu ir įgaliojotuoju ministru Hagoje. Šias pareigas jis ėjo iki 1791 m. rugsėjo mėnesio.

1790-aisiais sulaukė dar vieno didelio įvertinimo – buvo apdovanotas Baltojo Erelio ordinu.

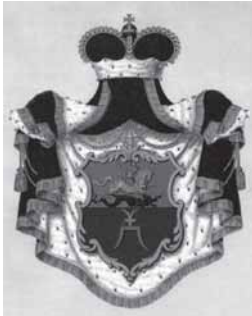
1790 m. gruodžio 9 d. prasidėjo slapta M. K. Oginskio diplomatinė misija Londone. Vyko jo susitikimai su premjeru Viljamu Pitu, karaliumi Jurgiu III. Misija truko iki 1791 m. sausio 25 dienos.

1791 m. gegužės 3 d. Ketverių metų seimas priėmė Gegužės 3-osios Konstituciją (pirmąją Konstituciją Europoje). M. K. Oginskis apie ją yra pasakęs: „Jeigu tai būtų įvykę prieš 18 mėnesių, valstybė būtų išgelbėta“.

1792 m. balandžio 27 d. Peterburge buvo parengtas Targovicos konfederacijos aktas. 1792 m. gegužės 3 d. Varšuvoje iškilmingai pažymint Konstitucijos metines, Rusija buvo pasiruošusi bet kuriuo momentu pradėti karinę intervenciją – prie ATR sienos jau buvo išrikiuota 100 000 kareivių armija. 1792 m. gegužės 14 d. buvo paskelbtas Targovicos konfederacijos aktas. Į ATR įžengė Rusijos kariuomenė, kuri per tris mėnesius užėmė visą teritoriją (birželyje – Vilnių, rugpjūtyje – Varšuvą). 1792 m. liepos 23 d. karalius Stanislovas Augustas pasirašė Targovicos konfederatų aktą. 1792 m. liepos mėnesį Targovicos šalininkai Vilniuje sutelkė generalinę LDK konfederaciją. 1792 m. rugsėjo 11 d. Breste Lenkijos ir LDK konfederatai susijungė ir sudarė ATR generalinę konfederaciją. Sudarytas generalitetas anuliavo Konstitucinio Seimo sprendimus.

1792 m. konfederatų nurodymu buvo sekvestruotas visas

(Nukelta į 10 p.)

Kunigaikščių Oginskių giminės herbas

(Atkelta iš 9 p.)

M. K. Oginskio turtas. 1738 m. gruodžio–1793 m. sausio mėnesiais Peterburge vyko M. K. Oginskio derybos.

1793 m. sausio 23 d. Rusija ir Prūsija pasirašė ATR II padalijimo sutartį. ATR buvo palikta tik 34 proc. teritorijos ir 4 mln. gyventojų.

1793 m. gegužės 12 d. M. K. Oginskis buvo paskirtas LDK didžiuoju išdininku (tuo metu LDK izdo kasoje Gardine nebuvo nė grašio). LDK didžiuoju išdininko pareigas M. K. Oginskis ėjo 1793–1794 metais.

1793 m. rudenį Seimas, apsuptas rusų kariuomenės, ratifikavo ATR II padalijimo sutartis.

1794 m. kovo mėnesį Abiejų Tautų Respublikoje prasidėjo generolo Tado Kosciuš-

kos (JAV pilietinio karo didvyrio) vadovaujamas sukilimas.

1794 m., prasidėjus sukilimui, M. K. Oginskis Vilniuje prisiekė Lietuvos Tautinei Aukščiausiai Tarybai ir vilniečiams („Tėvynės labai įnešu savąją dalį: turta, gyvenimą, darba“, 1794-04-29) Sukilimo metu M. K. Oginskis vadovavo kariniams reidams į Voložiną, Vyšniavą, Iveničių, Daugpilį. Jų metu buvo siekiama atitraukti nuo Vilniaus apsiausties rusų kariuomenę.

1794 m. lapkričio 5 d. Tado Kosciuškos sukilimas buvo numalšintas. Po sukilimo pralaimėjimo ir III Lietuvos-Lenkijos padalijimo Lietuvai praradus nepriklausomybę, M. K. Oginskis, prisidengęs svetima pavarde, pasitraukė iš Lietuvos. Spėjama, kad būtent tuo laiku (1794 m.) jis ir sukūrė savo garsųjį polonezų „Atsisveikinimas su tėvyne“.

1794 m. lapkričio–1801 m. sausio mėnesiais M. K. Oginskis buvo emigracijoje. Gyvendamas toli nuo tėvynės, jis rūpinosi, kad būtų suvienytos išblaškytos patriotų pajėgos, ieškojo kitų valstybių paramos Tėvynei išlaisvinti. Tais metais jis lankėsi Vienoje, Venecijoje, Paduvoje, Florencijoje, Veronoje, Ravenoje, Spaletė, Neapolyje, Romoje, Livornoje, Maltoje, Smirnoje, Mahalice. Emigracijoje M. K. Oginskį nuolat sekė Rusijos samdyti sekliai. Jis buvo priverstas keisti pavardę po pavardės (Michailovskis, Džonas Riedelis, M. Martenas, Valerijonas Dzedušickis).

1794 m. gruodžio–1795 m. sausio mėnesiais M. K. Oginskis atsisakė Jekaterinos

Rietavo herbas 1792 m. privilegijoje

II malonės suteikimo galimybės, kuri jam buvo siūloma tarpininkaujant Rusijos ambasadoriui N. Repninui, generolui A. Suvorovui. Šis M. K. Oginskio sprendimas nulėmė visų jo turėtų valdų buvusios Lenkijos, Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės teritorijose, likimą – jos buvo sekvestruotos.

1795 m. spalio 24 d. Rusija ir Austrija pasirašė ATR III padalijimo sutartį – Peterburge Rusija, Prūsija ir Austrija pasirašė ATR padalijimo konvenciją. 1795 m. lapkričio 25 d. Jekaterinai II reikalaujant Gardine ATR karalius Stanislovas Augustas Poniatovskis pasirašė sosto atsisakymo aktą. Abiejų Tautų Respublikos ir Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės vardas buvo ištrintas iš Europos politinių žemėlapių.

1796 m. rugpjūčio mėn. patriotinių pajėgų vadovybė M. K. Oginskį išsiuntė slaptai misijai į Konstantinopolį. Čia buvo bandoma įtraukti Turkijos sultoną Selimą III į karinį konfliktą su Rusija. M. K. Oginskis, vykdydamas užduotį, parašė laišką Napoleonui, prašydamas jo karinės pagalbos. Atsakymas buvo toks: „apsiginkluoti ir būti pasirengusiems, nes agresyvių kaimynų parklūpyta tauta gali atsikelti tik su ginklu rankose“.

1796 m. lapkričio 6 d. M. K. Oginskio misija Konstantinopolyje baigėsi ir jis per Balkanus, kur buvo maras, pasuko link Tėvynės. Pakeliui lankėsi Bukarešte, Jasuose, Jablonove, Lvove, Krokuvoje, Vroclave, Drezdene, Berlyne.

1797 m. atvykęs į Paryžių, M. K. Oginskis pateikė ataskaitą patriotų deputacijai apie misiją Turkijoje. Čia įvyko jo susitikimas su ministru Sarliu Delakrua. 1797 m. gruodžio mėnesį Paryžiuje M. K. Oginskis susitiko su Napoleonu. Iš Paryžiaus M. K. Oginskis tais pačiais metais išvyko į Briuselį, Hamburgą.

1798 m. vasario 12 d. Peterburge mirė buvęs karalius Stanislovas Augustas Poniatovskis.

Rietavo kunigaikščių Oginskių dvaro sodyba XIX a. pabaigoje. Napoleono Ordos piešinys

1799 m. M. K. Oginskis sukūrė operą „Zelida ir Valkūras, arba Bonapartas Kaire“.

1802 m. vasario 16 d. – M. K. Oginskį Peterburge priėmė caras Aleksandras I. Jis dovanuoja M. K. Oginskiui nusižengimus rusų valdžiai, leido sugrįžti į Lietuvą ir toliau valdyti Rietavo seniūniją.

1802 m., sugrįžęs iš užsienio, M. K. Oginskis persikėlė gyventi į Zalesę (netoli Smurgainių, Baltarusija), į savo dėdės Pranciškaus Ksavero Oginskio dvarą. Čia jis sukūrė didelę dalį savo romanų ir pjesių fortepijonui, pradėjo rašyti „Atsiminimus“.

1802 m. M. K. Oginskis santuoką su savo pirmąja žmona Izabelle Lasocka nutraukė ir vedė Žemaitijos didiko Kajetono Nagurskio iš Kurtuvėnų našlę, dainininkę Mariją de Neri, kuri buvo kilusi iš Venecijos. Su ja M. K. Oginskis susilaukė trijų dukterų: Amelijos (1803–1858), Emos (1810–1871), Idos (1813–?) ir sūnaus Irenėjaus Kleopo (1808–1863).

1803–1806 m., Aleksandriui pasiūlius, M. K. Oginskis įsijungė į Rusijos imperijos švietimo reformos, kuri buvo vykdoma pagal ATR edukacinės komisijos modelį, darbą. Padėjo Adomui Čartoriskui formuoti Vilniaus švietimo apygardą, kuri apėmė 8 gubernijas (Vilniaus, Gardino, Minsko, Vitebsko, Mogiliavo, Kijevo, Voluinės, Podolės). Buvusi Vilniaus vyriausioji mokykla buvo pavadinta Vilniaus imperatoriškuoju universitetu. M. K. Oginskiui suteiktas universiteto mokslo tarybos garbės nario vardas. Jo dėka reabilituotas būsimois rektorius (1806–1815) Jonas Sniadeckis. M. K. Oginskis rūpinosi materialine parama universitetui, labdaros draugijos Vilniuje steigimu.

1804 m. gruodžio 2 d. Napoleonas Bonapartas tapo Prancūzijos imperatoriumi. 1807 m. liepos 7 d. Napoleonas ir Aleksandras pasirašė Tilžės sutartį.

1807–1810 m. M. K. Oginskis keliavo po Italiją, Prancūziją, bandė išsiaiškinti Napoleono ketinimus ATR atkūrimo klausimu. Šios kelionės metu jis paskutinį kartą susitiko su Napoleonu Paryžiuje. Susitikimų rezultatus Napoleono maršalas Diurakas taip apibūdino: „Lenkijos nepriklausomybė tėra iliuzija“.

1808 m. Rietave vyko iškilmingos M. K. Oginskio sūnaus Irenėjaus vardinys. Būtent Irenėjus išpuoselėjo Rietavą, o vėliau čia ir Plungėje jo darbus pratęsė jo sūnūs – Bogdanas ir Mykolas.

1810 m. M. K. Oginskis buvo paskirtas Rusijos caro Aleksandro I slaptuoju patarėju vakarinių imperijos gubernijų klausimams (šias pareigas ėjo 1810–1812 m.). Vienu metu jis buvo tapęs ir prusiškos Lietuvos politikos šalininku. Prieš prasidedant Rusijos karui su Napoleonu, M. K. Oginskis buvo sumanęs atkurti LDK kaip autonominę Rusijos imperijos dalį, tačiau to jam įgyvendinti nepavyko, nes caras, iš pradžių lyg ir pritaręs jo sumanymui, paskyręs M. K. Oginskį senatoriumi nuo Lietuvos, vėliau, pasikeitus politinei situacijai, nebeturėjo laiko, o gal ir nebe norėjo iš esmės užsiimti tais Lietuvos reikalais. M. K. Oginskis paruošė ir carui Aleksandriui I įteikė LDK atkūrimo pirminius dokumentus bei 266 straipsnių Konstitucijos projektą. Jo parengtuose dokumentuose buvo numatyta konkreti baudžios panaikinimo programa 1812–1821 m. – kasmet po 10 procentų.

1812 m. birželio 24 d. Napoleonas su 600 000 kareivių armija ties Kaunu persikėlė per Nemuną. Vilniuje tomis dienomis su didelėmis iškilmėmis buvo sutiktas čia viešėjęs Aleksandras I. Jis, sužinojęs apie Napoleono kariuomenės puolimą, M. K. Oginskiui ir kitiems jo bendraminčiams, puoselėjusiems LDK atkūrimo viltis, pareiškė, kad „reformoms nebeliko laiko“, ir pasitraukė iš Lietuvos.

1812 m. M. K. Oginskis pasitraukė iš Vilniaus. Po Napoleono armijos katastrofos M. K. Oginskio puoselėta savarankiškos LDK atkūrimo idėja palengva virto iliuzija.

1814 m. M. K. Oginskis iš valstybės už 277 600 rublių nusipirko

Rietavą. Taip Rietavas tapo privačiu Oginskių šeimos dvaru, o greitai po to ir svarbiausia jų rezidencija Lietuvoje.

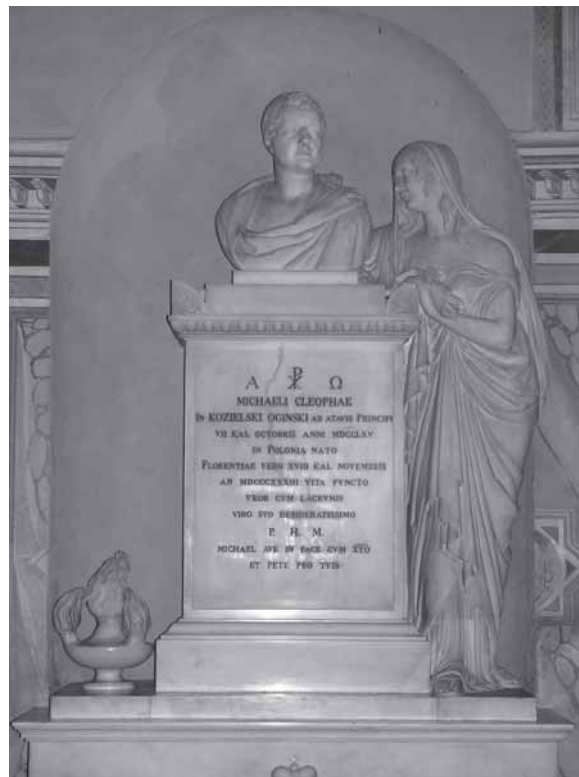
1815 m. įvyko Tautų kongresas, po kurio M. K. Oginskis prarado viltį, kad bus įmanoma atkurti Lietuvos valstybę.

1817 m. M. K. Oginskis Vilniuje išleido dvi romanų ir polonezų rinktines. Gautas lėšas jis padavė labdaros draugijai.

1822 m. lapkričio mėnesį M. K. Oginskis paskutinį kartą nuvyko į Rietavą. Pradėjus ryškėti naujoms represijoms prieš patriotiškai nusiteikusių inteligentiją, M. K. Oginskis ryžosi emigruoti. Apie 1822-uosius metus jis savo dvarus užrašė žmonai bei vaikams, o pats išvyko į Italiją, kur įsikūrė 1823 metais.

1823–1833 m. Florencijoje M. K. Oginskis praleido paskutinįjį savo gyvenimo dešimtmetį. 1828 m. buvo išleista M. K. Oginskio knyga „Laiškai apie muziką“. 1829 m. Florencijoje M. K. Oginskį pirmą kartą aplankė Adomas Mickevičius ir jo bičiulis Antoni Odinec. 1826–1827 m. Paryžiuje buvo išleisti Florencijoje užbaigti rašyti M. K. Oginskio „Atsiminimai“ (4 tomai). 1870–1871 m. M. K. Oginskio „Atsiminimai“ išleisti Poznanėje lenkų kalba. 2006–2010 m. – Vilniuje lietuvių kalba (vertėjas Virginijus Baranauskas).

Mirė M. K. Oginskis 1833 m. spalio 15 d. Florencijoje (Italija). Iš pradžių jis buvo palaidotas netoli vienuolyno esančiose kapinėse. Vėliau iš čia jo palaikai buvo perkelti į Švento Kryžiaus baziliką (Santa Croce). Čia jam pastatytas balto marmuro paminklas. Minėta bazilika – iškilų valstybės, politikos, meno, mokslo veikėjų (Dantės, Mikelandželo, Džokino Rosinio, Nikolino Džovanio Batistos, Galilėjaus ir daugelio kitų) amžinojo poilsio vieta.

Mykolo Kleopo Oginskio (1765–1833) antkapinis paminklas Florencijos (Italija) Santa Croce bazilikoje. Vyto Rutkausko nuotrauka